Ls. 3372/903. We Lwowie, dnia 21. października 1903.

Alleg. 464

# Sprawozdanie

Komisyi gospodarstwa krajowego o sprawozdaniu Wydziału kraj. o kraj. zakładach naukowych rolniczych, o gorzelni i folwarku w Dublanach, za rok 1902/3. L. W. 83369 i o wniosku posła Krzysztofowicza w kwestyi umieszczenia stacyi chemiczno rolniczej.

## Wysoki Sejmie!

Pocieszającym objawem w rozwoju Akademii rolniczej w Dublanach jest znaczny wzrost frekwencyi w ostatnich zwłaszcza latach: liczba bowiem słuchaczy przez lata 1902/3 i 1903/4 wynosi około 80. Nie należy jednak iść w tym kierunku za daleko, nie tyle ze względu na przepełnienie w internacie, który z tego powodu już dwukrotnie rozszerzonym być musiał, ile dlatego, że w laboratoryach i salach wykładowych brak miejsca już obecnie dotkliwie czuć się daje. Temu brakowi w ten sposób zaradziłby się dało, gdyby stacyę doświadczalną chemiczno rolniczą, obecnie w samym gmachu szkolnym dość niewygodnie i ciasno się mieszczącą, przeniesiono gdzieindziej, którato kwestya poruszona także została wnioskiem samoistnym posła Krzysztofowicza z dnia 3-go października 1903 do l. S. 2723.

W sprawie uzupełnienia programu naukowego Akademii praktyką rolniczą, przedstawiła Komisya gospodarstwa krajowego w zeszłorocznem swem sprawozdaniu z dnia 5. lipca 1902 r. do l. S. 1384, które jednak przez Wysoki Sejm nie zostało załatwione, następujące zapatrywanie:

„Wprowadzenie praktycznych ćwiczeń w program naukowy, przedsta„wiało wiele trudności. Po dość długich konferencyach w tej sprawie, z jednej „strony z kolegium profesorów dublańskich, z drugiej z kuratoryą akademii, „przyszedł Wydział krajowy do przekonania, że obok zwykłych ćwiczeń i de„monstracyi w laboratoryach i w gospodarstwie, staranie się o istotne dopeł„nienie wiadomości ucznia w kierunku praktycznym, jednak bez uszczuplenia „zakresu teoretycznego wykształcenia i bez przeciążenia fizycznego i umysło„wego, da się wprowadzić i zastosować z pożytkiem dla uczniów II. roku „w dwóch okresach — a mianowicie podczas feryi wielkanocnych i letnich. „Wprowadzając te ćwiczenia jako obowiązkowe w porze robót wiosennych „jakoteż letnich, miałyby te ćwiczenia, według zdania Wydziału krajowego „trwać po cztery tygodnie, a zatem razem 8 tygodni. Komisya gospodarstwa „kraj. jest zdania, że ćwiczenia w tym rozmiarze nie dla wszystkich uczniów „drugiego roku byłyby wystarczające lub odpowiednie, dla takich bowiem „uczniów, którzy przed wstąpieniem do Dublan odbyli już dłuższą rzeczywi„stą i dokładną praktykę rolniczą, czy to jako prowadzący samoistnie jakieś „gospodarstwo, czy też jako praktykanci znanych ze ścisłości wymagań gos„podarzy, to praktyka ośmiotygodniowa i to na dwa okresy podzielona, by„łaby może wystarczającą chyba tylko dla dokładniejszego zapoznania się

„z gospodarstwem folwarcznem w Dublanach, któreto zapoznanie się pozy-
„skać mogą i pozyskają tacy uczniowie łatwo, jako w praktyce rolniczej „wypróbowani, przy okazyi zwykłych dotychczasowych, w program naukowy „wchodzących demonstracyi. Dla uczniów zaś, którzy albo tylko pozorną „albo też wcale żadnej praktyki rolniczej przed wstąpieniem do Akademii „rolniczej nie mieli, to ćwiczenie praktyczne w tym rozmiarze, o jakim „sprawozdanie Wydziału krajowego mówi, będzie niedostatecznem, i nie „osiągnie zamierzonego celu. Zdaniem Komisyi gospodarstwa krajowego „zgodnie ze zdaniem Wydziału krajowego, winna być ta praktyka wprowa-„dzoną obowiązkowo dla uczniów II. roku, jednak z tą zmianą, że dla tego „celu tak ferye wielkanocne jak też i tak zwane wielkie ferye całe winny „być zużytemi; podczas feryi wielkanocnych wchodzą bowiem prawie w ca-„łości roboty wiosenne a w czas feryi wielkich, które około połowy lipca „się rozpoczynają a kończą z pierwszym października, cały okres zbiorów, „uprawa międzyplonów, przygotowanie pod siewy jesienne i sam siew przy-„pada, a więc roboty najważniejsze. Od odbywania tej praktyki możnaby na „odnośne żądanie uwolnić tych uczniów, którzy dowodnie wykażą już przed „wstąpieniem do Akademii odbytą dłuższą praktykę. O uwolnieniu takiem „winienby orzekać Wydział krajowy, oczywiście na wniosek dyrekcyi Akade-„mii. Po przeprowadzeniu praktyki w tym rozmiarze okaże się po dwóch „lub trzech latach, czy i jakie zmiany będą potrzebne i jak daleko one iść mogą".

O kwestyi tej Wydział kraj. w swojem sprawozdaniu, o którem obecnie mowa, nic nie wspomina, a jednak ona jest zdaniem Komisyi bardzo aktualną i załatwienie jej uważa Komisya gosp. kraj. za konieczne — a jeżeli praktyka rolnicza w oznaczonym przez Komisyę rozmiarze, z jakich poważnych powodów nie byłaby do przeprowadzenia, to musi się znaleść inny jakikolwiek sposób wyjścia i Komisya musi żądać od Wydziału kraj., by w najbliższym czasie, a już nawet w ciągu bieżącego roku szkolnego wprowadzenie praktyki rolniczej w program nauk Akademii nakazał.

W roku szkolnym 1902/1903 zaszły pewne zmiany w gronie nauczycielskiem. Na podstawie uchwały Wys. Sejmu z dnia 11. lipca 1902, powziętej na wniosek Komisyi gospodarstwa kraj., dotyczący zwiększenia etatu nauczycieli Akademii o jedną posadę profesora, Wydział kraj. nadał takową Drowi Mieczysł. Kowalewskiemu, który w charakterze profesora-adjunkta wykładał od r. 1886 zoologię, fizyologię i anatomię zwierząt domowych. Posada ta jest dotowana roczną płacą 2600 Koron i odpowiednim dodatkiem aktywalnym. Ponieważ dalej mimo ogłoszenia konkursu, katedra inżynieryi wiejskiej nie mogła być obsadzoną, oddano dla wykładu tejże zastępstwo panom Kaz. Ajdukiewiczowi, inżynierowi c. k. Namiestnictwa, oraz panom T. Rozwadowskiemu, inżynierowi Wydziału kraj., tudzież profesorowi szkoły lasowej we Lwowie, p. Demianowskiemu. Obsadzenie zaś posady docenta mleczarskiego ma nastąpić w najbliższej przyszłości.

W związku ze zmianami w składzie grona nauczycielskiego Akademii wspomina Wydział kraj. o zbiorowej petycyi, wniesionej przez grono profesorów do Wydziału krajowego z przedstawieniem ich trudnego materyalnego położenia. W petycyi podniesiono, że chociaż w ostatnich latach wskutek ogólnego podrożenia warunków życiowych nastąpiło podwyższenie płac w różnych działach służby krajowej, płace profesorów w Dublanach pozostały w granicach etatu, ustanowionego w roku 1894, następstwem czego płace te, z wyjątkiem kilku lepiej dotowanych posad, są nawet niższe od płac profesorów średniej szkoły rolniczej w Czernichowie, mimo wyższej skali wymaganych od profesorów dublańskich kwalifikacyi i mimo to, że utrzymanie rodziny w Dublanach jest równie kosztowne jak w stolicy, droższe nawet, jeżeli przyłączą się koszta posyłania dzieci do szkoły. Z tych powodów grono profesorów zwraca się z prośbą do Wydziału krajowego o wzięcie pod rozwagę kwestyi lepszego udotowania zarówno posad profesorów, jak i profesorów-adjunktów Akademii. Wniesioną petycyę poparła życzliwie Kuratorya, nie ulega zaś kwestyi, że naprowadzone w petycyi szczegóły odpowiadają rzeczywistemu stanowi rzeczy. Ustanowione etatem z r. 1894 płace, zwłaszcza niższego stopnia, są bezwątpienia w obecnych stosunkach za skromne, jeśli się je porówna z zakresem obowiązków i zadań, jakie profesorowie wyższego zakładu naukowego mają do spełnienia wobec szkoły i nauki, co zaznaczaliśmy nieraz w swych sprawozdaniach, ilekroć zwracaliśmy się do Wysokiego Sejmu z prośbą o przyznanie środków, pozwalających na pozyskanie lub zatrzymanie w zakładzie dobrej siły nauczycielskiej.

W tem też przekonaniu, że zapewnienie szkole doboru sił nauczycielskich, stojących na wysokości zadania i oddanych wyłącznie swej pracy zawodowej, możliwem jest tylko przy odpowiedniem w danych warunkach unormowaniu skali wynagrodzenia, Komisya gospodarstwa krajowego poleca wniesione przedstawienie profesorów Wydziałowi kraj. do rozpatrzenia i przedstawienia Wysokiemu Sejmowi w swoim czasie odpowiednich wniosków.

Preliminarz budżetu Akademii nie pozostawia nic do życzenia, owszem, wskutek zarządzonej oszczędności niedobór roczny zmniejszył się, a choć wydatki w porównaniu z rokiem ubiegłym się zwiększyły, niemniej przeto równoważą się dochodem z opłat szkolnych. Również nowe pozycye preliminarza na emerytury i zaopatrzenia, a mianowicie preliminuje Wydział krajowy w tej rubryce wskutek petycyi wniesionych do Wysokiego Sejmu, a przekazanych Wydziałowi krajowemu uchwałą z dnia 11. lipca 1902 r. do załatwienia: wydatek do pensyi wdowiej p. Honoraty Pańkowskiej w kwocie 400 K. rocznie (poz. 32) i stały dodatek na zaopatrzenie w kwocie 480 Kor. rocznie (poz. 35) dla p. Heleny Kubickiej, wdowy po docencie weterynaryi w Akademii dublańskiej. Statut emerytalny z r. 1889, obowiązujący funkcyonaryuszów krajowych zakładów naukowych rolniczych, przyznaje wdowom po nauczycielach, bez względu na wysokość ostatniej ich płacy i na lata służby, pensyę wdowią w kwocie 1.200 K. Na tej podstawie nastąpił też wymiar pensyi wdowiej p. Honoraty Pańkowskiej, wdowy po zasłużonym dla szkoły i rolnictwa krajowego profesorze hodowli w Dublanach, ś. p. Kazimierzu Pańkowskim. Chcąc dać wyraz uznania znakomitym zasługom zmarłego, a uwzględniając zarazem położenie materyalne pozostałej wdowy, Wydział krajowy postanowił w załatwieniu przekazanej przez Wysoki Sejm petycyi p. Pańkowskiej, przedstawić Wysokiemu Sejmowi wniosek o przyznanie jej dodatku do pensyi wdowiej w kwocie 400 K. rocznie.

Z tych samych motywów Wydział kraj. uprasza Wysoki Sejm o przyznanie stałego zaopatrzenia w preliminowanej kwocie 480 K. p. Helenie Kubickiej, wdowie po nieetatowym docencie weterynaryi w Dublanach, śp. Leonie Kubickim, który swą gruntowną wiedzą fachową służył szkole gorliwie w ciągu lat 34-ech.

W rubr. V. preliminuje Wydział kraj. nadto stałe zaopatrzenie w kwocie 280 K. rocznie dla p. Rozalii Błaszkiewiczowej ubogiej wdowy po tercyanie i woźnym zakładów dublańskich, wreszcie stały wydatek w kwocie 480 K. tytułem zaopatrzenia dla p. Eugeniusza Znatowicza, b. preperatora Katedry hodowli w Dublanach. P. Znatowicz po trzydziestoletniej blisko, pracowitej służbie krajowej, w którym to czasie dostarczył dla muzeum hodowli w Dublanach i innym kraj. szkołom rolniczym pokaźny zasób preparatów, wniósł w roku zeszłym prośbę o uwolnienie od pełnienia obowiązków wskutek nadwątlonych wiekiem sił. Wymienione powyżej zaopatrzenie dla p. Znatowicza, któremu jako nieetatowemu funkcyonaryuszowi nie przysługuje prawo do emeretury, preliminuje Wydział kr. w połowie wysokości ostatniej jego płacy. Wstawiając do preliminarza wyszczególnione jak wyżej pozycye, Wydział krajowy przedkłada zarazem Wysokiemu Sejmowi w tem sprawozdaniu odpowiednie wnioski do uchwały. Komisya gospodarstwa kraj., zgadzając się z uzasadnieniem, podanem przez Wydział kraj., pozwala sobie przedłożyć Wysokiemu Sejmowi do uchwalenia, odnośne wnioski.

Ponieważ kwestya dobrej wody dla Dublan jest sprawą pierwszorzędnej wagi, a projekt miejskiego biura wodociągowego we Lwowie z powodu zbyt wysokiej ceny, jakąby kosztowało połączenie Dublan z wodociągiem miejskim, nie może być urzeczywistnionym, przeto Komisya wyraża życzenie, aby Wydział krajowy w jak najkrótszym czasie przedstawił ostateczny projekt w tej sprawie.

Z powodu, że budynek niższej szkoły rolniczej znajduje się w bardzo złym stanie, konieczną się okazuje potrzeba zupełnego przebudowania tegoż. Z uwagi jednak, że takie przebudowanie pociągnęłoby za sobą znaczny wydatek, przeto Komisya jest zdania, że należałoby kwestyę tę rozważyć, czyby nie było wskazanem w ogóle przeniesienie tej szkoły w inne miejsce.

W miejsce dotychczasowych docentów cały wykład przedmiotów zawodowych w tej szkole niższej objęli: fachowy nauczyciel p. L. Kawecki i zastępca nauczyciela p. Karol Huppenthal.

## Gorzelnia i szkoła gorzelnicza.

Co do gorzelni, to oceniając ją, należy mieć na pamięci przedewszystkiem to, że gorzelnia urządzoną została w celach czysto naukowych, a nie dla wykazywania dochodów, o czem Wysoki Sejm miał świadomość, zakładając tę instytucyę. Również i z tego

względu nie można mieć pretensyi do pomyślnych obrotów finansowych, że opał, dostarczenie dobrej wody, siły robotnicze, zakupno surowców ze względu na bliskość Lwowa pociąga za sobą bardzo znaczne wydatki. Przytem należy zwrócić uwagę na małe rozmiary gorzelni, przerabiającej 200 hl. kontyngentu.

Szkoła gorzelnicza spełnia swoje zadanie kształcąc zdolnych gorzelników i przyczyniając się do rozwoju tej gałęzi przemysłu w kraju.

Wydatki preliminarzy na rok 1903 i 1904 nie różnią się od pozycyi w budżecie na rok 1902. Jako nadzwyczajny kredyt, wstawiony w preliminarzach na 1903 i 1904, wymienić należy łączną sumę 5000 K. na budowę domu dla czeladzi i maszynisty przy gorzelni.

Ze spraw szkoły gorzelniczej godnym uwagi był wyjazd dyrektora szkoły Dr. Wawnikiewicza do Berlina na wystawę zużytkowania ziemniaków i spirytusu i odczyt tegoż dyrektora w tej materyi.

## Folwark.

Ze spraw administracyjnych wymienić należy oddanie do użytku domu administracyjnego, którego budowa uchwaloną została przez Wydział kr. w roku ubiegłym kosztem 12tu tysięcy koron, nie mniej rekonstrukcyę stajni kosztem 1136 koron, jak również naprawę drogi gminnej między folwarkiem a gorzelnią, kosztem 1281 K.

Z zestawienia wydatków i dochodów folwarku, preliminowanych na r. 1903 wynika niedobór w kwocie 3143 K., spowodowany wyszczególnionymi powyżej wydatkami nadzwyczajnymi (łącznie 4317 K.), i włączeniem do budżetu folwarku wydatku 5192 K. na spłatę długów i renty wieczystej: Dla dokładniejszego obrazu finansowego wyniku gospodarstwa zestawione są w preliminarzu folwarku na r. 1904 oddzielnie wydatki i dochody ściśle z gospodarstwem złączone w przeciwstawieniu do ciężarów hipotecznych. W takim układzie preliminiarz gospodarczy na r. 1904 daje nadwyżkę dochodów w kwocie 684 K., mimo zapreliminowania nadzwyczajnego wydatku 5680 K., na wyszczególnione poniżej iwestycye. Wykazaną nadwyżkę dochodów znoszą jednak wydatki na spłatę długów hipotecznych, powodując w ostatecznem zestawieniu budżetu niedobór w kwocie 4508 K.

Zapreliminowany w wydatkach na rok 1904 nadzwyczajny kredyt w sumie 5680 K. posłużyć ma głównie na budowę pomieszkań dla robotników sezonowych, którymi z braku robotnika miejscowego musi folwark przez rok cały się posługiwać (15 ludzi zimą, 35 latem). Budowa domu stała się konieczną po rozebraniu starej ekonomówki, w której zajmowali robotnicy dwie izby i kuchnię.

Budowa w tych rozmiarach projektowana. t. j. o przestrzeni 88 m. kw. (1 m. kw. po 44 K.) kosztować będzie 3872 K., a z dołączeniem kosztów ustawienia tapczanów i najprostszych sprzętów cały wydatek wyniesie okrągło 4500 K. Z reszty preliminowanej sumy wydatków nadzwyczajnych przypada 1000 K. jako druga rata na rekonstrukcyę stajni i 180 K. na naprawę spichrza.

Komisya gospodarstwa krajowego przykłada wagę do tego, by folwark, w tak wysokiej kulturze będący jak Dublański, wykazywał odpowiednio do swej wartości dochody i zaleca z naciskiem Wydziałowi kr., ażeby w tym kierunku zwrócił swą uwagę, na administracyę.

Nie można pominąć bez uwagi drobnego szczegółu dotyczącego takiego urządzenia dziedzińca gospodarskiego, by w czasie słoty jesiennej i wiosennego czasu, można było dostąpić do budynków i stajni — ale co ważniejsze i pilniejsze — to jest konieczna potrzeba rekonstrukcyi gnojowni, która w dzisiejszym stanie niestety daje tylko dokładne wyobrażenie o tem, jaką gnojarnia być nie powinna.

Komisya przywiązuje również wielką wagę do kwestyi uprawy torfowisk i opalania torfem. Co do pierwszej, to dotąd nieprzeprowadzone uregulowanie dolnego biegu „Młynówki“ jest stanowczą przeszkodą w rozszerzeniu tej rentownej uprawy, to też Komisya wyraża życzenie, by Wydział krajowy przyspieszył postępowanie wodno-prawne dla załatwienia tej sprawy w najbliższym czasie. Co do kwestyi drugiej, tj. eksploatacyi torfu na opał, to, jakkolwiek wyniki tego przedsiębiorstwa w ustanowionych swego czasu rozmiarach nie były pomyślne, niemniej jednak — wobec wysokich cen drzewa — zdaje się, że eksploatacya na własną potrzebę powinnaby się opłacić. Wobec tego Komisya wyraża życzenie, by Wydział krajowy w tym ograniczonym zakresie produkcyi opału torfowego poczynił odpowiednie dochodzenia.

Na podstawie powyższego sprawozdania Komisya gospodarstwa krajowego wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1) Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o zakładach naukowych rolniczych, gorzelni i folwarku w Dublanach.

2) Sejm przyznaje p. Honoracie Pańkowskiej, wdowie po profesorze Akademii rolniczej w Dublanach, dodatek do pensyi wdowiej, w kwocie 400 K. rocznie od dnia 1. stycznia 1903 począwszy.

3) Sejm przyznaje stałe roczne zaopatrzenia od 1. stycznia 1903 począwszy, następującym funkcyonaryuszom, względnie wdowom po funkcyonaryuszach zakładów dublańskich, a mianowicie:

*a)* Eugen. Znatowiczowi, b. preparatorowi katedry zoologii, w kwocie 480 koron rocznie;

*b)* p. Maryi Kubickiej, wdowie po docencie weterynaryi w kwocie 480 Kor. rocznie.

*c)* Rozalii Błaszkiewiczowej, wdowie po tercyanie i woźnym zakładów dubłańskich, w kwocie 280 Kor. rocznie.

4) Wniosek posła Krzysztofowicza dotyczący przeniesienia stacyi doświadczalnej chemiczno-rolniczej z Dublan do Lwowa, przekazuje się Wydziałowi krajowemu do zbadania i sprawozdania.

Za przewodniczącego:
*Stadnicki.*

Sprawozdawca:
***Struszkiewicz.***

Z drukarni „Polonia“ — Lwów Trzeciego Maja 11.